

DEVELOPING COGNITIVE SKILLS IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN THROUGH OUTDOOR ACTIVITIES

La Thi Tuyen^a

Nguyen Thi Hong Anh^b

Nguyen Thi Phuong Vy^c

^aThanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: lathituyen@dvttdt.edu.vn

^bThanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: nguyenthihongan@dvtdt.edu.vn

^cThanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: pv190604@gmail.com

Received: 15/11/2025

Reviewed: 17/11/2025

Revised: 25/11/2025

Accepted: 15/01/2026

Released: 20/01/2026

This paper explored the role and effectiveness of outdoor activities in promoting cognitive development in older preschool children. Based on modern educational theory and surveys at two kindergartens in Thanh Hóa, it analyzed key factors influencing cognitive growth, including children's psychological and cognitive traits, teachers' organizational skills, and the learning environment and facilities. The findings informed five practical measures to enhance the effectiveness of outdoor education, aiming to support holistic cognitive development and foster active, engaged learning among older preschool children.

Keywords: Cognitive development; Older preschool children; Outdoor activities.

1. Giới thiệu

Phát triển nhận thức là một trong những mục tiêu cốt lõi của Chương trình Giáo dục Mầm non, giữ vai trò nền tảng đối với sự hình thành tư duy logic, khả năng khám phá và giải quyết vấn đề của trẻ mẫu giáo lớn (5 - 6 tuổi) [4]. Ở lứa tuổi mẫu giáo lớn, phát triển nhận thức giữ vị trí then chốt vì gắn trực tiếp với việc hình thành các thao tác trí tuệ, kỹ năng tư duy và thái độ tích cực đối với việc học tập suốt đời.

Trong bối cảnh đổi mới phương pháp giáo dục theo hướng trải nghiệm và lấy trẻ làm trung tâm, hoạt động ngoài trời ngày càng được khẳng định là môi trường học tập có nhiều ưu thế trong việc khơi gợi hứng thú, kích thích quan sát, khám phá và xây dựng tri thức mới cho trẻ. Tuy nhiên, thực tế cho thấy hoạt động này tại nhiều cơ sở mầm non mới được chú trọng ở khía cạnh vận động, giải trí, mà chưa được khai thác đầy đủ như một “không gian học tập mở” để phát triển nhận thức cho trẻ, nhiều cơ sở vẫn chưa được khai thác hiệu quả về thời lượng hạn chế, nội dung nghèo nàn, hình thức tổ chức còn mang tính tự phát.

Bài viết đã tập trung làm rõ cơ sở lý luận, khảo sát thực tiễn và đề xuất các biện pháp phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục mầm non trong bối cảnh đổi mới hiện nay.

2. Tổng quan nghiên cứu vấn đề

Nghiên cứu về phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn (5 - 6 tuổi) trong và ngoài nước đều đặt trên nền tảng các học thuyết tâm lý - giáo dục kinh điển. Piaget khẳng định giai đoạn 5 - 6 tuổi thuộc thời kì tiền thao tác, tư duy còn mang tính trực quan - hình tượng; trẻ cần được thao tác trực tiếp với sự vật, hiện tượng cụ thể để hình thành khái niệm ban đầu về thế giới xung quanh. Vygotsky bổ sung chiều kích xã hội với khái niệm “vùng phát triển

gần”, nhấn mạnh tri thức và kỹ năng mới được hình thành thông qua tương tác với người lớn và bạn cùng lứa [3].

Trên cơ sở đó, Dewey và Kolb phát triển mô hình học qua trải nghiệm với chu trình: trải nghiệm - suy ngẫm - khái quát - vận dụng, gợi mở mạnh mẽ việc tổ chức các hoạt động giàu trải nghiệm (trong đó có hoạt động ngoài trời) nhằm phát triển nhận thức cho trẻ. [1], [2].

Ở Việt Nam, nhiều tác giả đã nghiên cứu phát triển nhận thức trẻ mầm non ở các bình diện khác nhau. Nguyễn Ánh Tuyết làm rõ đặc điểm tâm lý - nhận thức trẻ 5 - 6 tuổi, nhấn mạnh vai trò của hoạt động với đồ vật, trò chơi và giao tiếp trong việc hình thành biểu tượng, khái niệm và thao tác tư duy sơ khởi [12]. Trên nền tảng đó, Đoàn Thị Thu Huyền tiếp cận phát triển nhận thức theo hướng giáo dục STEAM, chứng minh rằng khi trẻ tham gia các dự án tích hợp khoa học - công nghệ - nghệ thuật, mức độ hiểu biết, tư duy logic và khả năng giải quyết vấn đề đều được nâng cao [7]. Lê Văn Huy nhìn nhận tương tượng sáng tạo như một thành tố của năng lực nhận thức và cho thấy trò chơi tạo hình là phương tiện hiệu quả để kích thích hoạt động nhận thức - tưởng tượng của trẻ mẫu giáo lớn [6].

Một mạch nghiên cứu khác tập trung vào hoạt động trải nghiệm và hoạt động ngoài trời. Hoàng Thị Phương trong cuốn *Tổ chức hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non* đã nêu khá rõ ý nghĩa của hoạt động trải nghiệm và các hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non, nhưng việc đánh giá kết quả trải nghiệm của trẻ chưa được chú trọng đúng mức [10].

Riêng với hoạt động ngoài trời, một số nghiên cứu đi sâu vào phát triển ngôn ngữ, gián tiếp khẳng định vai trò nhận thức của loại hình hoạt động này. Phạm Thị Thu Thủy khảo sát phát triển vốn từ cho trẻ mẫu giáo nhỡ thông qua hoạt động ngoài trời cho thấy môi trường ngoài trời cung cấp lượng trải nghiệm phong phú, tạo điều kiện để trẻ mở rộng và sử dụng vốn từ trong các tình huống tự nhiên [11]. Cao Thị Hồng Nhung xây dựng quy trình tổ chức hoạt động ngoài trời theo tiếp cận học qua trải nghiệm nhằm phát triển lời nói mạch lạc cho trẻ 5 - 6 tuổi; kết quả thực nghiệm chứng minh khi trẻ được quan sát, thao tác, rồi kể lại, mô tả, đánh giá sự vật, khả năng diễn đạt logic được cải thiện rõ rệt [8].

Đáng chú ý, Phạm Thị Thảo Uyên là một trong số ít tác giả đặt trực tiếp mục tiêu phát triển nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời. Trên cơ sở xác định hệ thống kỹ năng nhận thức (quan sát, so sánh, phân loại, suy luận, dự đoán...), tác giả xây dựng tiêu chí đánh giá, khảo sát thực trạng tổ chức hoạt động ngoài trời tại một trường mầm non, rồi đề xuất và thực nghiệm các biện pháp tổ chức hoạt động ngoài trời gắn với nội dung “Làm quen môi trường xung quanh”. Kết quả cho thấy nhóm trẻ được tham gia các hoạt động ngoài trời có mục tiêu nhận thức rõ ràng, có kế hoạch và môi trường - học liệu phù hợp đạt kết quả nhận thức cao hơn hẳn so với nhóm đối chứng [13].

Có thể thấy, các công trình đã tạo nên nền tảng lý luận - thực tiễn quan trọng cho đề tài. Tuy nhiên, số lượng nghiên cứu xem hoạt động ngoài trời như trung tâm của quá trình phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn còn ít, phạm vi nghiên cứu hẹp và chưa gắn kết chặt chẽ với vấn đề năng lực tổ chức hoạt động của giáo viên. Đây chính là khoảng trống mà đề tài hướng tới bổ sung và làm rõ.

3. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

3.1. Cách tiếp cận

Bài viết vận dụng ba định hướng tiếp cận chính:

Tiếp cận phát triển nhận thức: Xem nhận thức của trẻ 5 - 6 tuổi là quá trình hình thành và phát triển các kỹ năng nhận thức (quan sát, so sánh, phân loại, suy luận, dự đoán...) theo trục từ đơn giản đến phức tạp, phù hợp với thang bậc nhận thức của Bloom (nhớ - hiểu - vận dụng) được điều chỉnh cho lứa tuổi mầm non.

Tiếp cận hoạt động - trải nghiệm: Coi hoạt động ngoài trời là môi trường giàu tính kích thích, nơi trẻ được tiếp xúc trực tiếp với các sự vật - hiện tượng tự nhiên, từ đó hình thành biểu tượng ban đầu, tri thức kinh nghiệm và các thao tác tư duy.

Tiếp cận thực tiễn giáo dục mầm non: Nghiên cứu thực tiễn tại các Trường Mầm non Tân Sơn và Trường Mầm non Lũng Cao (tỉnh Thanh Hóa) để tăng độ tin cậy của đề tài.

3.2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng tổ hợp các phương pháp:

Phương pháp nghiên cứu lý luận: Đọc, phân tích, tổng hợp các công trình trong và ngoài nước; hệ thống hóa khái niệm “nhận thức”, “hoạt động ngoài trời”, các kỹ năng nhận thức của trẻ và vai trò của hoạt động ngoài trời đối với sự phát triển nhận thức.

Phương pháp nghiên cứu thực tiễn:

Điều tra bằng phiếu hỏi và phỏng vấn: Phiếu khảo sát nhận thức và thực hành của giáo viên mầm non về việc phát triển nhận thức cho trẻ thông qua hoạt động ngoài trời, kết hợp phỏng vấn sâu để làm rõ thuận lợi - khó khăn trong quá trình phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi nói riêng và trẻ mầm non nói chung.

Quan sát sự phạm: Quan sát quá trình tổ chức hoạt động ngoài trời và biểu hiện nhận thức của trẻ; ghi chép tình huống đặc trưng làm tư liệu minh họa.

Phương pháp thống kê toán học: Xử lý số liệu điều tra, so sánh tần suất để đánh giá thực trạng phát triển nhận thức của trẻ mầm non giữa hai trường Mầm non trong tỉnh Thanh Hóa.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Cơ sở lý luận về phát triển nhận thức của trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

4.1.1. Các khái niệm cơ bản

*** Nhận thức**

Theo Từ điển Tiếng Việt (2011) do Nhà xuất bản Từ điển Bách khoa xuất bản, nhận thức là quá trình biện chứng của sự phản ánh thế giới khách quan trong ý thức con người, nhờ đó con người tư duy và không ngừng tiến đến gần khách thể [9].

*** Phát triển nhận thức**

Theo tác giả Nguyễn Thị Hòa, phát triển nhận thức cho trẻ là một quá trình tác động sự phạm có mục đích, có định hướng, có kế hoạch của nhà giáo dục đến trẻ nhằm hình thành cho trẻ một số biểu tượng đơn giản về thế giới xung quanh và phương thức hoạt động trí tuệ sơ đẳng góp phần phát triển những năng lực và nhu cầu hoạt động nhận thức ở trẻ em. [5].

*** Phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn**

Theo đó, phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn là quá trình tác động sự phạm có mục đích, có định hướng, có kế hoạch của nhà giáo dục đến trẻ mẫu giáo lớn nhằm hình thành cho trẻ một số biểu tượng đơn giản về thế giới xung quanh và phương thức hoạt động trí tuệ sơ đẳng góp phần phát triển những năng lực và nhu cầu hoạt động nhận thức ở trẻ mầm non.

*** Hoạt động ngoài trời**

Cao Thị Hồng Nhung (2019) nhấn mạnh Hoạt động ngoài trời (HĐNT) là một hoạt động giáo dục trong chế độ sinh hoạt hằng ngày, được tổ chức ở không gian tự nhiên ngoài lớp học như sân trường, vườn trường, khu vui chơi, tham quan - dã ngoại... và được tiến hành có mục đích, có kế hoạch. HĐNT không chỉ góp phần phát triển thể chất mà còn tạo điều kiện thuận lợi để phát triển ngôn ngữ, nhận thức, tình cảm - xã hội cho trẻ thông qua quan sát, khám phá và tương tác với môi trường xung quanh. [8].

*** Phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời**

Từ các khái niệm trên, có thể hiểu: Phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời là quá trình tổ chức có mục đích, có kế hoạch các hoạt động giáo dục ngoài lớp học nhằm tạo điều kiện cho trẻ quan sát, khám phá và trải nghiệm trực tiếp với các sự vật - hiện tượng trong môi trường tự nhiên và xã hội. Thông qua đó, trẻ hình thành và củng cố các biểu tượng ban đầu về thế giới xung quanh, phát triển các thao tác trí tuệ sơ đẳng (quan sát, so sánh, phân loại, suy luận, dự đoán), đồng thời nuôi dưỡng hứng thú nhận thức, tạo nền tảng cho sự phát triển trí tuệ và năng lực học tập lâu dài.

4.1.2. Vai trò của phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

Hoạt động ngoài trời có vai trò quan trọng trong phát triển nhận thức nhờ môi trường tự nhiên - xã hội đa dạng và sinh động.

Thứ nhất, trẻ được tiếp xúc trực tiếp với sự vật, hiện tượng thực tế, giúp hình thành biểu tượng, mở rộng hiểu biết và phát triển tư duy trực quan - hành động.

Thứ hai, các tình huống ngoài trời kích thích trẻ vận dụng các thao tác trí tuệ như quan sát, so sánh, phân loại, từ đó phát triển tư duy logic và giải quyết vấn đề.

Thứ ba, hoạt động này khơi gợi sự tò mò, hứng thú khám phá, giúp trẻ hình thành thói quen đặt câu hỏi, trao đổi và diễn đạt hiểu biết.

Thứ tư, trẻ còn phát triển năng lực xã hội và cảm xúc thông qua hợp tác, chia sẻ trong quá trình khám phá.

Như vậy, hoạt động ngoài trời không chỉ là phương tiện phát triển thể chất mà còn là môi trường học tập mở, phong phú, có giá trị đặc biệt trong việc phát triển nhận thức toàn diện cho trẻ mẫu giáo lớn.

4.1.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

Sự phát triển nhận thức của trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời chịu tác động đồng thời của các yếu tố chủ quan (từ phía trẻ và giáo viên) và khách quan (từ môi trường giáo dục, cơ sở vật chất, quản lý và gia đình). Việc nhận diện các yếu tố này có ý nghĩa quan trọng trong tổ chức hoạt động ngoài trời nhằm đạt hiệu quả giáo dục trẻ mầm non một cách tối ưu.

a) Các yếu tố chủ quan

(1) Đặc điểm tâm sinh lý và nhu cầu nhận thức của trẻ mẫu giáo lớn

Trẻ 5 - 6 tuổi đang ở giai đoạn phát triển mạnh về tư duy trực quan - hành động, có nhu cầu cao trong khám phá, tìm hiểu môi trường xung quanh. Hứng thú, khả năng tập trung, vốn kinh nghiệm sống và mức độ chủ động của trẻ ảnh hưởng trực tiếp tới hiệu quả nhận thức trong hoạt động ngoài trời. Trẻ càng tích cực, tò mò, giàu động cơ nhận thức thì mức độ tiếp thu tri thức từ trải nghiệm càng cao.

(2) Năng lực nhận thức và kinh nghiệm trải nghiệm của trẻ

Trẻ có khả năng quan sát, so sánh, phân loại, suy luận và diễn đạt tốt sẽ dễ dàng lĩnh hội kiến thức khi tham gia hoạt động ngoài trời. Ngược lại, trẻ có vốn hiểu biết hạn chế hoặc ít được tiếp xúc với thiên nhiên sẽ gặp khó khăn hơn trong việc hình thành biểu tượng và giải thích hiện tượng.

(3) Năng lực và phong cách tổ chức của giáo viên

Giáo viên là chủ thể quyết định chất lượng hoạt động. Năng lực sư phạm, khả năng thiết kế nhiệm vụ khám phá, kỹ năng gợi mở - đặt câu hỏi, mức độ linh hoạt xử lý tình huống và khả năng quan sát - đánh giá trẻ đều ảnh hưởng mạnh đến quá trình phát triển nhận thức. Giáo viên có trình độ chuyên môn tốt sẽ tổ chức hoạt động có mục tiêu rõ ràng, giàu tính trải nghiệm, tạo cơ hội để trẻ phát huy tư duy và ngôn ngữ.

b) Các yếu tố khách quan

(1) Môi trường giáo dục ngoài trời

Môi trường tự nhiên phong phú, giàu yếu tố kích thích (cây cối, côn trùng, đất, nước, ánh sáng, khu vườn...) tạo điều kiện để trẻ được quan sát trực tiếp và thao tác thực tiễn, từ đó phát triển tư duy. Ngược lại, môi trường đơn điệu, thiếu an toàn hoặc hạn chế không gian sẽ làm giảm cơ hội trải nghiệm và giảm sút hiệu quả nhận thức.

(2) Cơ sở vật chất và học liệu phục vụ hoạt động ngoài trời

Đồ dùng - học liệu mở như kính lúp, dụng cụ thí nghiệm đơn giản, mô hình quan sát, vật liệu tự nhiên... giúp trẻ chủ động khám phá, tăng cường thao tác tư duy. Việc thiếu thốn học liệu hoặc trang thiết bị lạc hậu sẽ hạn chế mức độ trải nghiệm của trẻ.

(3) Chương trình giáo dục và công tác quản lý của nhà trường

Sự định hướng của chương trình GDMN, kế hoạch hoạt động ngoài trời, phân bổ thời lượng, sự chỉ đạo chuyên môn, kiểm tra - đánh giá của nhà trường ảnh hưởng đến việc hoạt động ngoài trời có được tổ chức một cách thường xuyên, khoa học và hiệu quả hay không. Nhà trường đầu tư cơ sở vật chất, khuyến khích đổi mới phương pháp và bồi dưỡng năng lực cho giáo viên sẽ góp phần nâng cao chất lượng phát triển nhận thức thông qua hoạt động ngoài trời.

(4) Sự phối hợp của gia đình và cộng đồng

Gia đình tạo điều kiện cho trẻ tham gia các trải nghiệm ngoài nhà (như thăm quan công viên, vườn cây, môi trường tự nhiên) sẽ củng cố tri thức và cảm xúc nhận thức của trẻ. Phụ huynh thiếu hợp tác, e ngại hoạt động ngoài trời hoặc không hiểu rõ vai trò của hoạt động này có thể làm giảm hiệu quả giáo dục. Ngoài ra, sự hỗ trợ của cộng đồng (như bảo tàng, công viên, khu sinh thái) cũng mở rộng môi trường học tập cho trẻ.

Phát triển nhận thức thông qua hoạt động ngoài trời là một quá trình phức hợp, chịu sự chi phối của cả yếu tố chủ quan (thuộc về trẻ và giáo viên) và yếu tố khách quan (môi trường, cơ sở vật chất, quản lý, gia đình). Chỉ khi các yếu tố này được đảm bảo và phối hợp hài hòa, hoạt động ngoài trời mới phát huy tối đa vai trò trong việc hình thành và phát triển năng lực nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn.

4.2. Thực trạng phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời**4.2.1. Nhận thức của giáo viên về vai trò của phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời**

Khảo sát nhận thức của giáo viên về vai trò của phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời tại 2 Trường: Trường Mầm non Tân Sơn và Trường Mầm non Lũng Cao (tỉnh Thanh Hóa), mỗi trường 30 giáo viên mầm non cho kết quả như sau:

Bảng 1. Nhận thức của giáo viên về vai trò của phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

STT	Tầm quan trọng	GV Trường Mầm non Tân Sơn (n=30)		GV Trường Mầm non Lũng Cao (n=30)	
		Số lượng	Tỷ lệ %	Số lượng	Tỷ lệ %
1.	Rất quan trọng	24	80	20	66,7
2.	Quan trọng	6	20	7	23,3
3.	Bình thường	0	0	3	10

Từ bảng 1 nhận thấy:

Giáo viên ở cả hai Trường Mầm non Tân Sơn và Trường Mầm non Lũng Cao đều nhận thức được tầm quan trọng của hoạt động ngoài trời đối với việc phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn, tuy nhiên mức độ nhận thức giữa hai trường có sự chênh lệch nhất định.

Trường Mầm non Tân Sơn có tỷ lệ giáo viên đánh giá “rất quan trọng” khá cao (80%), cho thấy phần lớn giáo viên đã hiểu rõ vai trò của hoạt động ngoài trời trong việc hình thành biểu tượng, phát triển tư duy và nâng cao năng lực nhận thức cho trẻ. Tỷ lệ còn lại (20%) đánh giá “quan trọng”, và hoàn toàn không có giáo viên nào đánh giá ở mức “bình thường” hoặc thấp hơn. Điều này phản ánh nhận thức tương đối đồng đều và thống nhất trong đội ngũ giáo viên của trường.

Tại Trường Mầm non Lũng Cao, tỷ lệ giáo viên đánh giá “rất quan trọng” thấp hơn đáng kể (66,7%), và có sự xuất hiện của mức đánh giá “bình thường” (10%). Điều này cho thấy một bộ phận giáo viên tại đây chưa nhận thức đầy đủ về vai trò của hoạt động ngoài trời đối với phát triển nhận thức. Tuy nhiên, phần lớn giáo viên (66,7% rất quan trọng và 23,3% quan trọng) vẫn có nhận thức tích cực về vấn đề này.

Nhìn chung, giáo viên của cả hai trường đều có nhận thức tốt về tầm quan trọng của hoạt động ngoài trời đối với phát triển nhận thức trẻ mẫu giáo lớn, song mức độ nhận thức ở Trường Mầm non Tân Sơn rõ ràng cao và đồng đều hơn so với Trường Mầm non Lũng Cao.

Điều này gợi ý rằng công tác bồi dưỡng chuyên môn, điều kiện tiếp cận thông tin hoặc kinh nghiệm tổ chức hoạt động ngoài trời của giáo viên giữa hai trường có sự khác biệt, cần được xem xét trong các biện pháp nâng cao chất lượng hoạt động giáo dục.

4.2.2. Thực trạng quá trình phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

* Các hình thức và mức độ sử dụng các hình thức tổ chức hoạt động ngoài trời phát triển nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi

Bảng 2. Mức độ các hình thức tổ chức hoạt động ngoài trời giáo viên đã sử dụng nhằm phát triển nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi

TT	Hình thức	Trường Mầm non Tân Sơn (n=30)						Trường Mầm non Lũng Cao (n=30)					
		Rất thường xuyên		Thường xuyên		Không thường xuyên		Rất thường xuyên		Thường xuyên		Không thường xuyên	
		SL	TL %	SL	TL %	SL	TL %	SL	TL %	SL	TL %	SL	TL %
1.	Quan sát	20	66,67	5	16,67	5	16,67	10	33,33	9	30	11	36,67
2.	Lao động	1	3,33	9	30	20	66,67	0	0	2	6,67	28	93,33
3.	Thí nghiệm	1	3,33	4	13,33	25	83,33	0	0	0	0	30	100
4.	Trải nghiệm	5	16,67	10	33,33	15	50	2	6,67	3	10	25	83,33
5.	Trò chơi	5	16,67	15	50	10	33,34	20	66,67	6	20	4	13,33
	Vận động Tự do	17	56,67	5	16,67	8	26,67	25	83,33	5	16,67	0	0

Từ bảng trên nhận thấy:

Trường Mầm non Tân Sơn: Tổ chức các hoạt động ngoài trời tương đối phong phú, đặc biệt là hoạt động quan sát và trò chơi tự do, nhưng hoạt động lao động, thí nghiệm và trải nghiệm chưa được tổ chức nhiều. Các hoạt động như thí nghiệm và lao động hầu như chưa được tổ chức thường xuyên.

Trường Mầm non Lũng Cao: Các hoạt động ngoài trời chủ yếu tập trung vào trò chơi tự do và trò chơi vận động, với trò chơi tự do được tổ chức ở mức độ rất thường xuyên (83,33%). Tuy nhiên, các hoạt động như lao động và thí nghiệm hầu như không được tổ chức, đặc biệt là thí nghiệm, không có tổ chức nào ở mức độ rất thường xuyên hay thường xuyên.

Cả hai trường đều có sự phân bổ không đều giữa các hình thức hoạt động ngoài trời, với một số hoạt động được tổ chức phổ biến và thường xuyên hơn, trong khi những hoạt động khác lại ít được tổ chức hoặc tổ chức không đều. Trường Mầm non Lũng Cao có xu hướng tập trung vào các hoạt động thể chất như trò chơi tự do và trò chơi vận động, trong khi Trường Mầm non Tân Sơn có sự phân bổ đồng đều hơn giữa các hình thức hoạt động. Tuy nhiên, cả hai trường cần cải thiện việc tổ chức các hoạt động thí nghiệm và lao động để hỗ trợ phát triển toàn diện cho trẻ.

Nhìn chung ta thấy giáo viên chưa sử dụng linh hoạt các hình thức tổ chức hoạt động ngoài trời. Giáo viên chỉ cho trẻ tham gia trò chơi trong các hoạt động ngoài trời có lẽ bắt nguồn từ việc giáo viên có suy nghĩ hoạt động ngoài trời chỉ giúp trẻ chủ yếu phát triển thể chất mà quên đi rằng hoạt động ngoài trời còn giúp trẻ phát triển cả nhận thức. Do đó những tiết học ngoài trời không phong phú về hình thức tổ chức điều này cũng sẽ ảnh hưởng rất lớn đến quá trình nâng cao nhận thức cho trẻ.

* Mức độ chuẩn bị cơ sở vật chất để tổ chức hoạt động ngoài trời nhằm nâng cao nhận thức cho trẻ 5-6 tuổi

Để tìm hiểu thực trạng này chúng tôi đã sử dụng câu hỏi với nội dung: Theo cô, việc chuẩn bị các đồ dùng để tổ chức hoạt động ngoài trời nhằm nâng cao nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi được sử dụng ở mức độ như thế nào? Và chúng tôi thu được kết quả ở bảng 4 như sau:

Bảng 3. Mức độ chuẩn bị cơ sở vật chất để tổ chức hoạt động ngoài trời

Chuẩn bị cơ sở vật chất	Trường Mầm non Tân Sơn (n=30)						Trường Mầm non Lũng Cao (n=30)					
	Rất thường xuyên		Thường xuyên		Không thường xuyên		Rất thường xuyên		Thường xuyên		Không thường xuyên	
	SL	TL	SL	TL	SL	TL	SL	TL	SL	TL	SL	TL
Chuẩn bị cơ sở vật chất (sân vườn, đồ dùng, đồ chơi)	10	33,33	12	40	8	26,67	8	26,67	8	26,67	14	46,67

Trường Mầm non Tân Sơn có sự chuẩn bị cơ sở vật chất cho hoạt động ngoài trời ở mức độ thường xuyên và rất thường xuyên cao hơn so với Trường Mầm non Lũng Cao. Tuy nhiên, cả hai trường đều cần cải thiện việc chuẩn bị cơ sở vật chất để tổ chức hoạt động ngoài trời, đặc biệt là giảm thiểu tỷ lệ không thường xuyên.

4.2.3. Thực trạng về mức độ nhận thức của trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời tại trường mầm non

* Tiêu chí và thang đánh giá:

Để đánh giá mức độ nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời, chúng tôi dựa trên thang Bloom (thang đánh giá mức độ nhận thức) để xây dựng các tiêu chí đánh giá trẻ như sau:

- Tiêu chí 1: Khả năng huy động các giác quan, các thao tác tư duy vào quá trình khám phá như: quan sát, so sánh, phân loại, thử nghiệm,... để giải quyết nhiệm vụ nhận thức
- Tiêu chí 2: Khả năng biểu đạt suy nghĩ, hiểu biết bằng các cách khác nhau như lời nói, hình vẽ,... về các sự vật - hiện tượng mà trẻ đang tìm hiểu, khám phá
- Tiêu chí 3: Khả năng vận dụng kiến thức, kỹ năng vào việc giải quyết các nhiệm vụ nhận thức

* Các mức độ phát triển nhận thức của trẻ 5 - 6 tuổi: 4 mức độ

Mức độ 1: Loại giỏi (từ $8.5 < x \leq 10$ điểm)

- Trẻ có khả năng ghi nhớ tốt tên gọi các sự vật hiện tượng, trẻ biết được đặc điểm cơ bản, các mối quan hệ, sự sinh sản của đối tượng, sự vật, hiện tượng mà trẻ đã học.
- Trẻ say mê hứng thú, tự tin, mạnh dạn khi tham gia các hoạt động, trẻ nói được đặc điểm cơ bản của đối tượng và giải thích được mối quan hệ, sự sinh sản của đối tượng
- Trẻ vận dụng được những nội dung đã học vào các sự vật hiện tượng khác, hoặc vào đời sống hằng ngày của trẻ

Mức độ 2: Loại khá (từ $6 < x < 8$ điểm)

- Trẻ nhớ tên của đối tượng, sự vật, trẻ biết được những đặc điểm của đối tượng nhưng không đầy đủ
- Hứng thú tham gia các hoạt động, nói được đặc điểm cơ bản của đối tượng nhưng chưa giải thích được mối quan hệ, sự sinh sản của đối tượng
- Trẻ chưa có khả năng vận dụng tốt những nội dung đã học vào các sự vật hiện tượng khác, hoặc vào đời sống hằng ngày của trẻ

Mức độ 3: Loại trung bình (từ $5 \leq x < 6$ điểm)

- Trẻ nhớ được tên đối tượng, trẻ chưa nắm được những đặc điểm cơ bản của đối tượng
- Trẻ còn nhút nhát khi tham gia hoạt động, chưa giải thích mối quan hệ, sự sinh sản của đối tượng

- Trẻ không biết vận dụng những kiến thức đã học vào cuộc sống của trẻ

Mức độ 4: Loại yếu (dưới 5 điểm)

- Trẻ nhớ tên đối tượng, trẻ nắm được một vài đặc điểm cơ bản của đối tượng

- Trẻ nhút nhát khi tham gia hoạt động, chưa giải thích mối quan hệ, sự sinh sản của đối tượng

- Trẻ không biết vận dụng những kiến thức đã học vào cuộc sống của trẻ

Sau khi khảo sát thực trạng về mức độ phát triển nhận thức cho trẻ 5-6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời với số lượng 59 trẻ tại mỗi trường mầm non, thu được kết quả bảng 4 như sau:

Bảng 4. Mức độ phát triển nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời

Xếp loại	Trường Mầm non Tân Sơn (n=59)		Trường Mầm non Lũng Cao (n=59)	
	Số lượng	Tỷ lệ	Số lượng	Tỷ lệ
Loại giỏi (từ $8.5 < x \leq 10$ điểm)	20	33,90	15	25,42
Loại khá (từ $6 < x < 8$ điểm)	19	32,20	20	33,90
Loại trung bình (từ $5 \leq x < 6$ điểm)	14	20,33	15	25,42
Loại yếu (dưới 5 điểm)	6	10,17	9	15,25

Kết quả khảo sát về mức độ phát triển nhận thức của trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời tại hai trường mầm non Tân Sơn và Lũng Cao cho thấy sự khác biệt rõ rệt. Trường Mầm non Tân Sơn có tỷ lệ trẻ đạt loại giỏi cao hơn (33,90% so với 25,42% của trường Lũng Cao), chứng tỏ phương pháp giảng dạy tại đây có hiệu quả hơn trong việc phát triển nhận thức của trẻ. Tuy nhiên, tỷ lệ trẻ loại yếu ở trường Lũng Cao (15,25%) cao hơn so với trường Tân Sơn (10,17%), cho thấy trẻ tại Lũng Cao cần thêm sự hỗ trợ để cải thiện khả năng tiếp thu. Mặc dù tỷ lệ trẻ đạt loại khá ở cả hai trường đều cao, nhưng vẫn còn một bộ phận trẻ ở mức trung bình và yếu, cần được cải thiện trong việc vận dụng kiến thức vào thực tế. Tổng thể, cần có các biện pháp nâng cao chất lượng dạy học ngoài trời để đảm bảo sự phát triển nhận thức toàn diện cho tất cả trẻ.

4.2.4. Thực trạng các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

Bảng 5. Kết quả khảo sát giáo viên về các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

STT	Tầm quan trọng	GV Trường Mầm non Tân Sơn (n=30)		GV Trường Mầm non Lũng Cao (n=30)	
		Số lượng	Tỷ lệ %	Số lượng	Tỷ lệ %
1.	Đặc điểm tâm sinh lý và nhu cầu nhận thức của trẻ	22	73,3	18	60
2.	Năng lực nhận thức và kinh nghiệm trải nghiệm của trẻ	18	60	15	50
3.	Năng lực và phong cách tổ chức của giáo viên	25	83,3	27	90
4.	Môi trường giáo dục ngoài trời	20	66,7	18	60
5.	Cơ sở vật chất và học liệu phục vụ hoạt động ngoài trời	18	60	18	60
6.	Chương trình giáo dục và công tác quản lý của nhà trường	23	76,7	20	66,7
7.	Sự phối hợp của gia đình và cộng đồng	20	66,7	18	60

Bảng 5 cho thấy giáo viên của cả hai trường mầm non Tân Sơn và Lũng Cao đều đánh giá cao mức độ ảnh hưởng của các yếu tố đến phát triển nhận thức của trẻ thông qua hoạt động ngoài trời. Tuy nhiên, mức độ đánh giá giữa hai trường có sự khác biệt nhất định.

Thứ nhất, yếu tố được đánh giá cao nhất ở cả hai trường là năng lực và phong cách tổ chức của giáo viên, với tỷ lệ 83,3% ở Tân Sơn và 90% ở Lũng Cao. Điều này cho thấy đội ngũ giáo viên ở hai trường đều nhận thức rõ vai trò quyết định của giáo viên trong việc định hướng, dẫn dắt và tổ chức hoạt động ngoài trời nhằm phát triển nhận thức cho trẻ.

Thứ hai, các yếu tố như tâm sinh lý - nhu cầu nhận thức của trẻ, môi trường giáo dục ngoài trời, chương trình - quản lý, và sự phối hợp của gia đình - cộng đồng đều được đánh giá ảnh hưởng ở mức tương đối cao, dao động từ 60% đến 76,7%. Trường Mầm non Tân Sơn có xu hướng đánh giá cao hơn ở hầu hết các yếu tố so với Lũng Cao. Điều này phản ánh sự khác biệt về điều kiện thực tế và nhận thức chuyên môn giữa hai đơn vị.

Thứ ba, các yếu tố được đánh giá tương đồng giữa hai trường là cơ sở vật chất và học liệu, với cùng tỷ lệ 60%. Điều này cho thấy cả hai trường đều có những hạn chế nhất định trong việc cung cấp học liệu và trang thiết bị để triển khai hoạt động ngoài trời một cách hiệu quả.

4.3. Các biện pháp phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động ngoài trời

4.3.1. Nâng cao nhận thức và năng lực của giáo viên

Để phát triển nhận thức cho trẻ thông qua hoạt động ngoài trời, trước tiên cần nâng cao nhận thức và năng lực của giáo viên. Các giáo viên phải hiểu rõ vai trò quan trọng của hoạt động ngoài trời trong việc giúp trẻ phát triển tư duy, khả năng quan sát và nhận thức về thế giới xung quanh. Một trong những biện pháp quan trọng là tổ chức các khóa bồi dưỡng chuyên môn và hội thảo chia sẻ kinh nghiệm về cách thức tổ chức hoạt động ngoài trời. Thông qua đó, giáo viên sẽ được trang bị những kỹ năng cần thiết để kết hợp lý thuyết với thực hành, đồng thời có thể tổ chức các hoạt động ngoài trời một cách sáng tạo và hiệu quả, giúp trẻ phát triển toàn diện.

4.3.2. Đa dạng hóa hình thức và nội dung tổ chức hoạt động ngoài trời

Thay vì chỉ tập trung vào các hoạt động thể chất như trò chơi vận động, giáo viên cần tổ chức thêm các hoạt động phát triển nhận thức cho trẻ như quan sát, thí nghiệm, lao động và trải nghiệm. Các hoạt động này không chỉ giúp trẻ khám phá thế giới xung quanh mà còn phát triển khả năng tư duy logic, phân tích, so sánh và ứng dụng kiến thức vào thực tế. Điều này sẽ giúp trẻ không chỉ phát triển thể chất mà còn củng cố khả năng nhận thức và trí tuệ.

4.3.3. Cải thiện cơ sở vật chất và học liệu phục vụ hoạt động ngoài trời

Cơ sở vật chất và học liệu là yếu tố quan trọng giúp tổ chức các hoạt động ngoài trời hiệu quả. Do đó, các trường cần đầu tư vào việc cải thiện cơ sở vật chất ngoài trời, như sân vườn, đồ chơi, dụng cụ thí nghiệm và học liệu. Những đồ dùng này sẽ giúp giáo viên tổ chức các hoạt động ngoài trời một cách phong phú, đồng thời hỗ trợ trẻ trong quá trình khám phá và phát triển nhận thức. Môi trường học tập ngoài trời cần phải an toàn, hấp dẫn và đầy đủ các dụng cụ cần thiết để trẻ có thể tham gia và trải nghiệm một cách tích cực.

4.3.4. Tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng

Phát triển nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời cần sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng. Các trường có thể tổ chức các hoạt động chung với sự tham gia của phụ huynh, chẳng hạn như các chuyến đi tham quan, trải nghiệm thực tế hoặc các hoạt động cộng đồng như trồng cây, thu gom rác, chăm sóc môi trường. Những hoạt động này không chỉ giúp trẻ học hỏi từ thực tế mà còn củng cố mối quan hệ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng, từ đó tạo ra môi trường học tập hỗ trợ tốt nhất cho sự phát triển nhận thức của trẻ.

4.3.5. Đánh giá và điều chỉnh liên tục các hoạt động ngoài trời

Để các hoạt động ngoài trời đạt hiệu quả cao nhất trong việc phát triển nhận thức cho trẻ, cần thực hiện đánh giá và điều chỉnh thường xuyên. Sau mỗi hoạt động ngoài trời, giáo viên nên thu thập ý kiến phản hồi từ trẻ, phụ huynh và đồng nghiệp để đánh giá mức độ thành công và những điểm cần cải thiện. Việc đánh giá này sẽ giúp giáo viên nhận biết những hoạt động nào phù hợp và cần được duy trì, còn những hoạt động nào cần được điều chỉnh hoặc thay đổi. Qua đó, quá trình dạy học ngoài trời sẽ ngày càng phong phú và hiệu quả hơn, giúp trẻ phát triển nhận thức toàn diện hơn.

Việc phát triển nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời là một quá trình toàn diện, đòi hỏi sự phối hợp giữa các yếu tố kể trên. Khi những biện pháp này được thực hiện một cách đồng bộ và hiệu quả, trẻ sẽ có cơ hội phát triển nhận thức một cách toàn diện và bền vững.

5. Thảo luận

Hoạt động ngoài trời đóng vai trò tích cực trong phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn, song thực tế cho thấy việc tổ chức còn hạn chế. Giáo viên chưa khai thác hiệu quả các hình thức như thí nghiệm, trải nghiệm, lao động; cơ sở vật chất và học liệu còn thiếu; sự phối hợp với gia đình và cộng đồng chưa đồng bộ. Điều này ảnh hưởng đến khả năng vận dụng kiến thức, kỹ năng tư duy và mức độ hứng thú học tập của trẻ. Vì vậy, cần thay đổi nhận thức và phương pháp tổ chức hoạt động ngoài trời theo hướng phong phú, sáng tạo và có mục tiêu nhận thức rõ ràng.

6. Kết luận

Hoạt động ngoài trời là môi trường học tập giàu tiềm năng, giúp trẻ phát triển tư duy, ngôn ngữ và kỹ năng xã hội. Tuy nhiên, để đạt hiệu quả, cần nâng cao năng lực giáo viên, đầu tư cơ sở vật chất, đa dạng hóa hoạt động và tăng cường phối hợp nhà trường - gia đình - cộng đồng. Khi các yếu tố này được đảm bảo, hoạt động ngoài trời sẽ thực sự trở thành công cụ quan trọng phát triển nhận thức toàn diện cho trẻ mẫu giáo lớn.

Tài liệu tham khảo

Tài liệu nước ngoài

- [1]. Dewey, J. (1938), *Experience and Education*, Kappa Delta Pi, USA.
- [2]. Kolb, D. A. (1984), *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, USA.
- [3]. Vygotsky, L. S. (1978), *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*, Harvard University Press, USA

Tài liệu trong nước

- [4]. Bộ GD-ĐT (2021), *Thông tư số 01/VBHN-BGDĐT ngày 13/4/2021 ban hành Chương trình Giáo dục Mầm non*.
- [5]. Nguyễn Thị Hòa (2019), *Giáo trình Giáo dục học mầm non*, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm, Hà Nội
- [6]. Lê Văn Huy (2017), *Trò chơi tạo hình kích thích khả năng tưởng tượng sáng tạo của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi*, Tạp chí Khoa học và Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Huế, Số 04(44)/2017.
- [7]. Đoàn Thị Thu Huyền (2024), *Phát triển nhận thức cho trẻ 5- 6 tuổi theo tiếp cận giáo dục STEAM*, Tạp chí Tâm lý - Giáo dục, số ĐB 12 T8/2024.
- [8]. Cao Thị Hồng Nhung (2019), *Phát triển lời nói mạch lạc cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua tổ chức hoạt động ngoài trời*, Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam, số 23 tháng 11/2019.
- [9]. Hoàng Phê (chủ biên)(2003), *Từ điển Tiếng Việt*, NXB Đà Nẵng
- [10]. Hoàng Thị Phương (2021), *Tổ chức hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non*, NXB ĐHSP, Hà Nội.
- [11]. Phạm Thị Thu Thủy (2024), *Thực trạng phát triển vốn từ cho trẻ 3 - 4 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời tại các Trường mầm non quận Bình Tân, Thành phố Hồ Chí Minh*, Tạp chí Thiết bị giáo dục tập 2, số 319, T8/2024
- [12]. Nguyễn Ánh Tuyết (chủ biên)(2015), *Tâm lý học trẻ em lứa tuổi mầm non*, NXB Sư phạm, Hà Nội.
- [13]. Phạm Thị Thảo Uyên (2020), *Biện pháp nâng cao nhận thức cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua hoạt động ngoài trời*, Khóa luận TN ĐH.

PHÁT TRIỂN NHẬN THỨC CHO TRẺ MẪU GIÁO LỚN THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG NGOÀI TRỜI

Lã Thị Tuyên^a

Nguyễn Thị Hồng Anh^b

Nguyễn Thị Phương Vy^c

^aTrường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: lathituyen@dvttdt.edu.vn

^bTrường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: nguyenthihonganh@dvttdt.edu.vn

^cTrường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: pvvy190604@gmail.com

Ngày nhận bài: 15/11/2025

Ngày phản biện: 17/11/2025

Ngày tác giả sửa: 25/11/2025

Ngày duyệt đăng: 15/01/2026

Ngày phát hành: 20/01/2026

Bài viết tập trung làm rõ vai trò và hiệu quả của hoạt động ngoài trời trong việc phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn. Dựa trên nền tảng lý luận giáo dục hiện đại và khảo sát thực tiễn tại hai trường mầm non ở Thanh Hóa, nhóm tác giả phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến quá trình phát triển nhận thức của trẻ thông qua hoạt động ngoài trời như: đặc điểm tâm lý - nhận thức của trẻ, năng lực tổ chức của giáo viên, môi trường và cơ sở vật chất giáo dục. Từ đó, bài viết đề xuất 5 biện pháp cụ thể nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục ngoài trời, giúp trẻ phát triển toàn diện về nhận thức của trẻ mẫu giáo lớn.

Từ khóa: Phát triển nhận thức; Trẻ mẫu giáo lớn; Hoạt động ngoài trời.